

โทษของการไม่รู้จริง

ในสมัยก่อนบ้านเมืองยังเป็นป่าดงอยู่ ถนนหนทางก็ไม่ค่อยจะมีเหมือนในสมัยนี้จึงทำให้การเดินทางติดต่อกันระหว่างชุมชนไม่สะดวกเท่าที่ควร ผู้คนที่อยู่ตามป่าเขาส่วนมากจึงไม่เคยเห็นทะเลกันเลย และก็เช่นกันคนที่อยู่ตามชายทะเล หรือที่ราบลุ่มตอนล่างก็ไม่เคยเข้าป่าเข้าดงหรือเคยเห็นภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาสำเนาไพรก็มีมาก ทั้งนี้ก็เนื่องจากการเดินทางติดต่อกันไม่สะดวกและปลอดภัยดังกล่าวแล้ว นานๆ จึงจะมีสักครั้งหนึ่ง ที่คนต่างถิ่นจะเดินทางติดต่อกันบ้าง ก็เพราะจากความจำเป็นบางประการ หรืออาจจะเป็นนักท่องเที่ยว หรือนักเลงการพนันที่ชอบท่องเที่ยว หรือหากินในดินไกลเท่านั้น

ในครั้งนั้น ได้มีชายผู้หนึ่ง เป็นผู้ที่มีภูมิสำเนา อยู่ในหมู่บ้านที่เป็นป่าเขา ได้ลงมาทำธุรกิจบางอย่างในตัวเมือง และเขาก็ได้เที่ยวไปในตลาดสดแห่งหนึ่งในเมืองนั้นด้วย เขาได้เดินดูสินค้าต่างๆ ด้วยความสนใจยิ่ง ทั้งนี้เพราะสิ่งของหลายอย่าง เป็นสิ่งที่เขาไม่เคยพบเห็นก็มีมาก เขาได้เดินดูเรื่อยมาจนถึงที่ขายพวก

อาหารทะเล ทำให้เขาได้พบเห็นสัตว์ทะเลแปลกๆ ที่เขาไม่เคยพบเห็นมาก่อน เช่น ปลา กุ้ง ปู และหอยชนิดต่างๆ และเมื่อเขาได้เห็นสัตว์ทะเลอีกชนิดหนึ่งที่มีรูปร่างแปลกไปกว่าชนิดอื่นๆ เข้า คือ มีรูปร่างและมีกระดองคล้ายเต่า แต่ก็ไม่ใช่เต่าแถมยังมีหางแหลมยื่นออกมาด้วยเช่นนั้น เขาก็ยิ่งแปลกใจและรู้สึกสนใจ

มาก เขาจึงได้เข้าไปดูอย่างใกล้ชิด และได้พิจารณา
ดูแล้ว ดูอีกอยู่อย่างนั้นจนเป็นเวลานานพอสมควร
แล้วจึงได้เอามือไปจับหางของสัตว์ชนิดนั้นยกขึ้นดู ก็
รู้สึกว่ามีผิดกับหางของสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่เขาเคยพบเห็น
มาก่อน จึงทำให้เขาสนใจยิ่งขึ้น เขาจึงได้ถามแม่ค้า
ผู้เป็นเจ้าของสัตว์ประหลาดนั้นขึ้นว่า "นี่แน่ะ น้า ไอ้
นี่นี่มันเป็นตัวอะไรกัน" แม่ค้าจึงตอบว่า "แมงดา
ทะเล" ไชยชัยผู้นั้นก็ยังสงสัยหนักขึ้นไปอีก พลัง
คิดว่า "แมงดาเนี่ยกับแมงดาบ้านเรามันช่างผิดกัน
ไกลจริงๆเลยนะ ไม่ว่าจะป็นรูปร่าง หรือขนาด"
เขาเลยคิดต่อไปว่า "ไอ้สัตว์ประหลาดนี้ ที่บ้าน
เราคงไม่มีใครรู้จักแน่ ถ้าได้ไปสักตัวก็คงจะดี
ไม่น้อย เพราะอาจจะได้นำไปขายพนันหาเงิน
เข้ากระเป๋าได้อย่างหวานๆ แน่ๆ เลย ทั้งนี้
เพราะผู้คนที่บ้านเรามันชอบการพนันขันต่อกัน
ดินกไม่ว่าอะไร มันเป็นต้องเอามาพนันกันเสีย
ทุกอย่าง เออ ช่างโชคดีจริงๆ คราวนี้แหละมี
เฮ้ยกูต้องรวยแน่ๆ" เขาจึงได้ถามแม่ค้าขึ้นอีกว่า
"แล้วกินได้ไหมละ" แม่ค้าได้เหลือบมองขึ้นนิดหนึ่ง
แล้วตอบว่า "ก็กินได้นะซี" เขาจึงได้ถามราคาค้างวด
แล้วก็ตกลงซื้อมาตัวหนึ่ง

เมื่อไชยชัยผู้นั้นได้สัตว์ประหลาดมาแล้ว เขาก็รีบ
เดินทางกลับบ้านทันที โดยใช้เวลาในการเดินทาง
ถึงค่อนข้างถึงถึงบ้านทันทีที่ถึงบ้านเขาก็ได้เข้าไปหา
นายบ้านซึ่งเป็นเพื่อนของเขาแล้วบอกว่า "วันนี้กูเจอ
เอางของดีเข้าแล้วโว้ย มันจะต้องนำโชคมาให้
เราอย่างแน่ๆ ละวะ" แล้วเขาก็เล่าเรื่องราวต่างๆ ที่
ประสบมา แล้วก็ชี้แจงให้ทราบถึงวิธีที่จะหาเงินเข้า
กระเป๋าให้เพื่อนฟังจนเข้าใจ

เพื่อนผู้เป็นนายบ้านซึ่งมีหวักรพนันอยู่ในสาย
เลือดจึงได้ตีเกราะสัญญาขึ้นทันที คนในหมู่บ้านเมื่อ
ได้ยินเสียงเกราะเช่นนั้น ต่างก็มาชุมนุมกันที่บ้านของ
นายบ้านผู้นั้นจนเต็มไปทั้งลานบ้าน นายบ้านผู้นั้นจึง
ได้กล่าวขึ้นว่า "นี่แน่ะ" ที่นั่งทั้งหลาย วันนี้เรา
มีข่าวดีที่จะแจ้งให้ทราบคือ เพื่อนของเราคนนี้ได้
สัตว์ประหลาดมาตัวหนึ่ง ถ้ามีใครรู้จักก็เชิญมา
ขายพนันกันเถิดว่ามันคือตัวอะไร ใครจะเล่น
พนันกันเท่าไรกับเพื่อนของเราก็ได้ โดยเราจะ
เป็นคนกลางให้"

ชาวบ้านเหล่านั้น ซึ่งก็ล้วนแต่มีนิสัยชอบ
การพนันอย่างเป็นชีวิตจิตใจอยู่ด้วยกันเกือบทุกคน
ต่างก็รู้สึกตื่นเต้นกันมาก ต่างก็เข้ามาคลุ้มคลั่งสัตว์

ประหลาดตัวนั้นอย่างสนใจแต่ทุกคนต่างก็ไม่เคยเห็น และไม่รู้ว่ามันคือสัตว์อะไร จึงทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันขึ้นจนเสียงอึงมีไปหมด ต่างคนต่างก็ไม่กล้าจะทายพนัน เพราะทุกคนต่างก็ไม่รู้จักว่าเป็นสัตว์อะไรกันแน่

จนกระทั่งได้มีชายพูดติดอ่างคนหนึ่ง ซึ่งเป็นนักเลงการพนันตัวยงของหมู่บ้านแห่งนั้น ชายผู้นี้ได้เคยท่องเที่ยวไปในถิ่นไกลๆ อยู่เสมอ และเขาก็ได้เข้ามาดูสัตว์ประหลาดตัวนั้นด้วยเขารู้สึกคลับคล้ายคลับคลาว่าจะเคยเห็นมันที่ไหนมาก่อน และก็จำชื่อของมันไม่ได้ว่าเขาเรียกกันว่าอะไร จำได้ว่ามันเป็นแมงหรือแมลงอะไรชนิดหนึ่งเท่านั้น แต่เมื่อไม่มีใครกล้าทายพนันกันเลย ก็ทำให้เขารู้สึกว่ามันจะทำให้เขาพลอยเสียหน้าไปด้วย และเมื่อใครๆ ต่างก็มองมาทางเขาด้วยกันทั้งนั้น จึงทำให้เขาตัดสินใจทันทีแล้วจึงเดินเข้าไปหานายบ้านพร้อมกับแจ้งความจำนงว่า เขาจะเป็นผู้ทายพนันเอง โดยจะพนันกันด้วยเงินเดิมพันคนละ ๑๐ ชั่ง

ทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงวางเงินเดิมพันกัน โดยมีนายบ้านผู้นั้นรับเป็นคนกลางให้ทันที

การทายพนันกันจึงได้เริ่มขึ้น ณ บัดนั้น โดยนายบ้านเป็นผู้ให้สัญญาให้ผู้ทายเริ่มต้นทายทันที ชายนักเลงการพนันผู้พูดติดอ่าง จึงเริ่มต้นทายขึ้นว่า "ดูว่าแมง..แมง..แมง.." ฝ่ายชายผู้นำเอาแมงดาทะเลมา เมื่อได้ยินดังนั้น จึงคิดในใจว่า "แน่แล้วกู" "เสร็จมันแน่แล้วคราวนี้" เขาจึงได้ยกมือสัญญา ยอมแพ้ขึ้นให้ผู้ทายหยุดทายต่อไปทันที โดยขอยอมแพ้แต่โดยดี เพราะว่าชายผู้เป็นนักเลงการพนันคนนี้ได้ทายถูกครั้งหนึ่งแล้ว และขอจ่ายเงินพนันเพียงครั้งเดียวด้วย เพราะเห็นว่าถ้าขึ้นปล่อยให้ชายผู้นี้ทายชื่อออกไปหมด ก็จะทำให้เขาเสียเงินไปถึง ๑๐ ชั่ง จึงคิดว่ายอมเสียไปเพียงส่วนน้อยดีกว่า นายบ้านผู้เป็นคนกลางก็ได้เจรจาประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย แต่ฝ่ายชายนักเลงการพนันก็ไม่ยอมตกลงด้วยประกอบชาวบ้านที่มาดูเป็นสักขีพยานต่างก็ให้ร้องหนุนเนื่องเข้าข้างผู้ทายพนันจนเสียงกึกก้องอื้ออึงไปหมด ชายผู้คิดที่จะหาเงินจากผู้อื่นโดยการพนันขั้นต่อก็เป็นอันต้องเหงื่อไหลไคลย้อยไปทั้งตัวทีเดียว และก็ต้องจ่ายอมให้คู่ต่อสู้ทายพนันไปจนถึงที่สุด นายบ้านผู้เป็นคนกลางจึงได้ให้สัญญาขึ้นอีกครั้ง

ชายพูดติดอ่างจึงได้เริ่มทายใหม่ขึ้นทันทีว่า "ดูว่าแมง...แมง...แมงป่องข้าง"

ผู้เล่า : นายศรี นวพล

กาตศึกษาวิเคราะห์

๑. ประเภทของนิทาน

อาจารย์เขียว ณ นคร ผู้ศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดนิทานเรื่องโทษของการไม่รู้จริง เป็น "นิทานชีวิต" (Romantic Tale)

ตามหลักวิชาคติชนวิทยา "นิทานชีวิต" เป็นนิทานที่บอกเล่าชีวิตของตัวละคร ซึ่งจำลองไปจากชีวิตจริงของผู้คนในสังคมหนึ่งสังคมใด ตัวละครในนิทานประเภทนี้ มีลักษณะสามัญชนมากกว่าทำพระยามหากษัตริย์ หรือชนชั้นสูง บทบาทตัวละคร มักย่ำถึงคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ปุถุชน และสะท้อนถึงทัศนคติ ค่านิยม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิต ของสามัญชนอย่างกว้างขวาง

แก่นเรื่องของนิทานชีวิตมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความตองการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ความรัก ความโกรธ ความหลง และความกลัว เป็นเรื่องการผจญภัยบนมนุษยโลก ตัวเอกของเรื่องต้องใช้ความสามารถ เข้าแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะคือ ความเฉลียวฉลาด ความกล้าหาญ และความอดทน เพื่อให้บรรลุจุดหมาย เช่น การได้แต่งงาน การเอาชนะศัตรู และการล่องพ้นจากข้อกล่าวหา เป็นต้น

ฉากและบรรยากาศของนิทานชีวิต มีลักษณะสมจริงแม้ว่าบางครั้งจะมีเรื่องอภินิหารหรือสิ่งเหนือธรรมชาติมาผสมผสานอยู่บ้าง แต่ก็ดูจะไม่เกินวิสัยของสังคมในยุคนั้นๆ จากในนิทานประเภทนี้จึงเป็นฉากที่เราคุ้นเคยกันอยู่

โครงเรื่องของนิทานชีวิต มีทั้งชนิดสั้นและชนิดยาว บางเรื่องมีความซับซ้อน และมีหลายอนุภาค อันเป็นต้นเค้าของการเขียนนวนิยายในสมัยต่อมา

นิทานเรื่อง โทษของการไม่รู้จริง ตัวละครเป็นสามัญชนเป็นชาวป่าชาวเขา ที่มีวิถีชีวิตอยู่ในสังคมชนบท แบบสังคมปฐมฐาน และสังคมเกษตรกรรม

แก่นของเรื่อง โทษของการไม่รู้จริง อยู่ที่ความต้องการขั้นพื้นฐานของตัวละครตามวิถีชีวิตของสังคมชนบท ใช้ความเฉลียวฉลาด และความกล้าหาญ กล้าได้กล้าเสียเพื่อบรรลุเป้าหมาย

จากและบรรยากาศ ของนิทานเรื่องโทษของการไม่รู้จริงเป็นสภาพชีวิตจริงที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็น ป่าเขา ตลาด หมู่บ้าน และวิถีชีวิตของผู้คน

นิทานเรื่องโทษของการไม่รู้จริง จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่สะท้อนถึงทัศนคติ ค่านิยม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของสามัญชนในสังคมชนบท ได้อย่างน่าสนใจ ศึกษาในแง่มุมหนึ่ง

๒. คุณค่าของนิทาน

ตามหลักวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่น นิทานพื้นบ้านมีคุณค่าอย่างน้อย ๔ ประการคือ คุณค่าทางสุนทรียะ คุณค่าทางภาษาและวัฒนธรรม คุณค่าทางภูมิปัญญา และคุณค่าทางการศึกษาอบรม และพัฒนาจิตใจ

โดยภาพรวมของนิทานเรื่องโทษของการไม่รู้จริงให้คุณค่า ทั้ง ๔ ประการดังกล่าวแล้ว และมีจุดเด่นในเรื่องการพัฒนาภูมิปัญญา ความรอบรู้ ความเข้าใจในเรื่องธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรา เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ความรู้ชนิดที่รู้จริง รู้แจ้ง ย่อมนำประโยชน์มาสู่ตนเองและชุมชน ความรู้ในลักษณะตรงข้ามนอกจากจะไม่มีประโยชน์ต่อชุมชนแล้ว ยังเป็นโทษต่อตนเองอีกด้วย

กระเจกเงาจากนิทานนี้ ในด้านภูมิปัญญาของชุมชน ยังจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลและพัฒนาต่อไป

๓. สัมพันธภาพระหว่าง นิทานเรื่องโทษของการไม่รู้จริงกับชุมชน

นิทานชีวิตเรื่องโทษของการไม่รู้จริง เป็นตัวแทนของวิถีชีวิตส่วนหนึ่งในสังคมชนบท แสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของคนสังคมเกษตรกรรม

คุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานที่ปรากฏในนิทานเรื่องนี้หลายส่วนยังปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมอยู่หลายเขตพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและในเมืองไทยโดยส่วนรวม

นิทานเรื่องนี้จึงมีความผูกพันอยู่กับชุมชนในฐานะเป็นสื่อสะท้อนภาพชีวิตที่เป็นอยู่จริงในสังคมและชุมชนได้ส่วนหนึ่ง

อนาคตต่างๆ ของนิทานเรื่องนี้ ยังปรากฏอยู่โดยทั่วไปในสังคมไทย เป็นต้นว่า มีนักเลงการพนัน มีคนด้อยการศึกษา ฯลฯ

การศึกษานิทานพื้นบ้านจึงเท่ากับได้ศึกษาวิถีชีวิตของบุคคลแต่ละกลุ่มชนควบคู่ไปกับสภาวะและบันเทิงด้วย

ฉิมล คำศรี